

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра суспільних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету економіки
та менеджменту

 Олександр ОПАЛОВ
«28» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Рівень вищої освіти: *третій (освітньо-науковий)*

Галузь знань: *D «Бізнес, адміністрування та право»*

Спеціальність: *D 3 «Менеджмент»*

Освітньо-наукова програма: *Менеджмент*

Житомир – 2025

Розробники:

Володимир МУЛЯР,
доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри суспільних наук

Протокол № 1 від 27 серпня 2025 р.

Завідувач кафедри Володимир МУЛЯР

Погоджено із гарантом

освітньо-професійної програми Ірина КРАВЧУК

Схвалено навчально-методичною комісією факультету економіки та менеджменту

Протокол № 1 від 27 серпня 2025 р.

Голова НМК Оксана ПРОКОПЧУК

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма
Загальна кількість кредитів – 4 годин – 120 змістових модулів – 2	Галузь знань D «Бізнес, адміністрування та право»	Обов'язкова
		Рік підготовки:
	Спеціальність D 3 «Менеджмент»	1-й
		Семестр
		1-й
		Лекції
	Освітній ступінь: <i>доктор філософії</i>	20 год.
		Практичні
		20 год.
		Лабораторні
		год.
		Самостійна робота
		80 год.
		Індивідуальні завдання:
Форма підсумкового контролю:		
екзамен		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Формувати у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти філософсько-методологічну, духовно-світоглядну та культурологічну підготовку, орієнтувати на виробництво наукової методології аналізу відносин «людина-природа-соціум-світ» в контексті головних тенденцій сучасного їх розвитку, місця і ролі науки в їх розгортанні, актуалізувати творче мислення, здатність до діалогічних форм освоєння програмного матеріалу, а також виробництва самостійного наукового дослідження;

Завдання. Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів таких компетентностей:

а) загальних (ЗК):

ЗК 01. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері менеджменту на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

б) спеціальних/фахових (СК/ФК):

СК 03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у сфері менеджменту в закладах вищої освіти.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПР 05. Глибоко розуміти загальні принципи та методи управлінських наук, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях у сфері менеджменту та у викладацькій практиці.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти повинен

знати:

- пізнавальну сутність людської природи, духовно-практичні витoki людського знання в його історичному розвитку;
- базові чинники розвитку наукового знання, що зумовили виникнення науки в цілому та філософії науки як складової частини філософії, яка опікується методологічними, світоглядними та культурологічними основами науки;
- ключові періоди становлення та розвитку філософії науки, логіку її розвитку, основні досягнення та головні проблеми;
- категоріально-понятійний апарат філософії науки як методології наукового дослідження;
- основні світоглядні, соціальні, культурно-духовні наслідки розвитку сучасної науки;
- комплекс загальнофілософських, теоретичних та емпіричних методів дослідження;
- основні онтологічні, логіко-гносеологічні та етико-соціальні проблеми сучасної науки;
- основні проблеми інноваційного розвитку сучасного світу

вміти:

- застосовувати наукову методологію та світогляд в конкретних наукових дослідженнях для аналізу явищ природної та соціальної дійсності;
- поєднувати базові знання з філософії та філософії науки з розв'язанням проблемних ситуацій в інших науках;
- усвідомлювати роль та місце гуманітарної підготовки в університеті як єдиного цілісного процесу, де філософія є базою світогляду та методології, а філософія науки завершує духовно-світоглядну, методологічну, соціально-культурологічну підготовку для становлення здобувачів освітньо-наукового ступеня у якості самостійних дослідників в галузі науки;
- вбачати життєвий смисл філософії в цілому та філософії науки зокрема, за їх допомогою актуалізувати та успішно розв'язувати життєві проблеми;
- користуватися науковим та методологічним інструментарієм в наукових дослідженнях, а також адекватно співвідносити сциєнтистські та аксіологічні виміри результатів таких досліджень.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Виникнення та становлення філософії науки

Тема 1. Філософія, її смисловий простір та суспільна роль. Філософія науки.

Особливості філософського мислення та результатів філософствування. Світогляд, його історичні типи. Особливості філософського світогляду. Смисловий простір філософії: прагнення мудрості, софійність, сумнів, іронія, маєвтика.

Проблемне поле філософії. Відносини «людина-світ» як головна проблема філософії, її інтерпретації. Основне питання філософії: філософський матеріалізм, ідеалізм, дуалізм. Проблема пізнаваності світу: філософський оптимізм, скептицизм, агностицизм.

Роль та місце філософії в житті суспільства. Основні функції філософії. Філософія як «наука наук».

Структура філософського знання: онтологія, гносеологія, соціальна філософія, філософська антропологія, філософія історії тощо. Філософія науки як органічна складова філософії. Об'єкт, предмет та смислове поле філософії науки.

Тема 2. Наукове знання як предмет філософського аналізу.

Знання: поняття та суспільна роль. Типологія форм знання: буденне, міфологічне, релігійне, художнє, індивідуальне, суспільне тощо.

Наукове знання, його сутність. Структура наукового знання та його типології: ретроспектива від Арістотеля до наших днів. Емпіричний та теоретичний рівні наукового знання: їх поняття та взаємозв'язок.

Основи функціонування наукового знання. Наукове знання як дитина часу. Основні об'єктивні чинники функціонування наукового знання: ідеали і норми наукового знання; наукова картина світу; філософські основи наукового знання.

Тема 3. Основні періоди в розвитку наукового знання (давні часи та західноєвропейське Середньовіччя).

Передумови виникнення наукових знань. Донаукове знання, його сутність та основні риси.

Зародження наукового пізнання в Давні часи. Пошук висхідних начал та принципів світобудови: мілетська, піфагорійська, елейська філософські школи. Класична давньогрецька філософія: атомістика Демокріта, діалектика Сократа, теорія ідеальної держави Платон. Перші наукові вчення про Всесвіт.

Основні контексти наукового пізнання в західноєвропейському Середньовіччі. Проблеми Бога, духу, людського мислення. Проблеми логіки та раціонального мислення в розвитку середньовічної науки. Апологетика (К. Тертуліан), патристика (А. Августин) і схоластика (Ф. Аквінський) як основні періоди середньовічної духовної культури. «Бритва Оккама».

Тема 4. Основні періоди в розвитку наукового знання (Відродження та Нові часи).

Особливості наукового пізнання в епоху західноєвропейського Відродження. Основні риси філософського світогляду Відродження: гуманізм, секуляризація, філософське інтонування, пошук індивідуальності. Головні напрямки розвитку філософії Відродження: пантеїзм, неоплатонізм; філософське природознавство, утопічна філософія, політична філософія.

Розвиток західноєвропейських наукових тенденцій в Нові часи. Наука і розвиток капіталізму. Головні тенденції наукового пізнання в Нові часи: проблема методу у філософії та природознавстві; виокремлення перших природничих наук з філософії; створення перших наукових картин світу. Ф. Бекон і його метод індукції. Р. Декарт і дедуктивний метод. Наукові звершення М. Коперника, І. Ньютона: геліоцентрична картина Всесвіту, механічна картина світу. Наукові революції як важлива тенденція розвитку науки в нові часи.

Тема 5. Виникнення та розвиток філософії науки.

Умови, причини та виникнення філософії науки в XIX ст. Розвиток капіталізму, поступове відокремлення природничих наук з філософії, наукові картини світу, наукові революції – головні чинники і передумови виникнення засад філософії науки О. Конт та його «Курс позитивної філософії».

Розвиток позитивістської філософії в XX ст. та основні проблеми філософії науки. «Криза фізики», виникнення 2-го позитивізму (махізму). 3-й позитивізм і проблеми мови.

Основні тематичні напрями сучасної філософії науки. Головні філософські концепції розвитку науки: «еволюційна епістемологія» К. Поппера; концепція «наукових революцій» Т. Куна; концепція «дослідницьких програм» І. Лакатоса; «анархічна епістемологія» П. Фейєрабенда; концепція «дослідницьких традицій» Л. Лаудана; концепція «зміни типів наукової раціональності» В. Стюпіна.

Змістовий модуль 2. Основні теоретичні проблеми філософії науки.

Тема 6. Наука як феномен людського буття.

Поняття науки, основні її ознаки та критерії. Дилема «наука – не наука»: основні методологічні підходи до питання демаркації, розмежування науки і ненауки: принцип верифікації (О. Конт); принцип фальсифікації (К. Поппер); принцип парадигмальності (Т. Кун).

Динаміка розвитку науки: класичний, некласичний, постнекласичний періоди. Наукові революції та наукові картини світу.

Наука як система. Структурні елементи науки: об'єкт дослідження; предмет дослідження; методи дослідження; понятійно-категоріальний апарат науки; закони та закономірності. Головні виміри буття науки: наука як знання; наука як діяльність; наука як соціальний інститут; наука як

виробнича і продуктивна сила; наука як форма суспільної свідомості. Наука як вид суспільного виробництва.

Структура наукового знання: природниче, технічне, гуманітарне; фундаментальне та прикладне. Спеціальні галузі науки та відповідні їм структурні частини філософії науки.

Наука як соціокультурний феномен. Наукові інститути та наукові професії. Наукова кар'єра. Наука й економіка. Наука і влада.

Тема 7. Наукове пізнання та закономірності його функціонування.

Проблема джерел пізнання. Людина як біосоціальна істота. Чуттєвий досвід та раціональне мислення, її основні форми та взаємодія: відчуття сприйняття, уявлення, поняття, судження, умовивід. Сенсуалізм та раціоналізм як філософські течії.

Можливості та межі пізнання. Сутність і структура процесу пізнання. Споглядальний і діяльнісний підходи в тлумаченні суті пізнання. Суб'єкт та об'єкт пізнання як його елементи. Практика, її сутність і властивості.

Істина. Основні концепції істини: класична, прагматична, конвенціоналістська, суб'єктивно-ідеалістична. Основні властивості істини: об'єктивність, суб'єктивність, абсолютність, відносність, процесуальність, конкретність, історичний характер.

Тема 8. Логіка та методологія наукового пізнання.

Методологія та метод. Типологія методів пізнання: всезагальні (філософські) та загальнонаукові методи наукового пізнання.

Діалектика та метафізика – фундаментальні філософські методи наукового пізнання.

Методи емпіричного дослідження: поняття, особливості та основні завдання. Спостереження, його сутність та функції. Експеримент як емпіричний метод, його особливості.

Методи теоретичного дослідження: поняття, особливості та основні завдання. Аналіз і синтез. Індукція і дедукція. Абстрагування як теоретичний метод. Аксиоматичний метод дослідження, його сутність, умови проведення та особливості. Моделювання. Метод сходження від абстрактного до конкретного. Єдність історичного та логічного як важливий метод наукового дослідження. Системний метод. Основні методологічні ідеї синергетики.

Основні форми наукового пізнання: науковий факт, проблема, ідея, гіпотеза, концепція, теорія.

Тема 9. Онтологічні, логіко-гносеологічні та духовно-світоглядні проблеми сучасної науки. Етика науки.

Онтологічні проблеми наукового пізнання. Онтологія як наука про буття. Проблема структурної організації буття: основні підходи. Просторово-часова структура буття. Детермінізм.

Логіко-гносеологічні проблеми наукового пізнання. Основні тенденції розвитку сучасного наукового пізнання. Теоретизація науки. Трансформація об'єкта та ідея об'єктивності, подолання розриву об'єкта і суб'єкта пізнання. Зміна ідеалів і норм опису, пояснення, розуміння. Формалізація науки, її переваги і обмеження.

Аксіологічні проблеми наукового пізнання. Зростання гуманітарної складової сучасної науки. Етика науки. Ціннісні орієнтації та соціальна відповідальність вченого.

Тема 10. Проблеми інноваційного розвитку суспільства.

Інновація: поняття, його походження та зміст. Основні аспекти інновації: витоки, новизна, цінність, сфери застосування, впровадження. Багатогранність інновацій.

Типологія інновацій (за Й. Шумпетером): використання нових матеріалів чи компонентів; впровадження нових процесів (технологій); відкриття нових ринків; створення нових організаційних форм діяльності; застосування нових систем управління тощо.

Сучасна цивілізація в контексті її інноваційного розвитку.

4. Структура навчальної дисципліни

Структура курсу	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
лекції		практ.	лаб	сам.р.	
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Історія розвитку філософської думки					
Тема 1. <i>Філософія, її смисловий простір та суспільна роль. Філософія науки.</i> 1. Особливості філософського освоєння дійсності. 2. Смисловий простір та проблемне поле філософії. 3. Роль та місце філософії в житті суспільства. 4. Структура філософського знання. Філософія науки.	12	2	2		8
Тема 2. <i>Наукове знання як предмет філософського аналізу.</i> 1. Знання: поняття та типологія. 2. Сутність та структура наукового знання. 3. Основи функціонування наукового знання	12	2	2		8
Тема 3. <i>Основні періоди в розвитку наукового знання (Давні часи та західноєвропейське Середньовіччя)</i> 1. Передумови виникнення наукових знань. 2. Зародження наукового знання в давні часи 3. Основні контексти наукового пізнання в західноєвропейському Середньовіччі.	12	2	2		8
Тема 4. <i>Основні періоди в розвитку наукового знання (Відродження та Нові часи).</i> 1. Особливості наукового пізнання в епоху західноєвропейського Відродження. 2. Розвиток західноєвропейських наукових тенденцій в Нові часи.	12	2	2		8
Тема 5. <i>Виникнення та розвиток філософії науки.</i> 1. Умови, причини та виникнення філософії науки в XIX столітті. 2. Розвиток позитивістської філософії в XX столітті: «другий позитивізм», «третій позитивізм». 3. Основні тематичні напрямки сучасної філософії науки.	12	2	2		8
Разом за змістовним модулем 1	60	10	10		40
Змістовий модуль 2. Основні теоретичні проблеми філософії науки					
Тема 6. <i>Наука як феномен людського буття.</i> 1. Поняття науки, основні її ознаки та критерії. 2. Динаміка розвитку науки: класичний, некласичний, постнекласичний періоди. Наукові революції та наукові картини світу. 3. Наука як система. Структурні елементи науки. Головні виміри буття науки. Структура наукового знання. 4. Наука як соціокультурний феномен.	12	2	2		8
Тема 7. <i>Наукове пізнання та закономірності його функціонування.</i> 1. Проблема джерел пізнання. Чуттєвий досвід та раціональне мислення.	12	2	2		8

2. Структура пізнавального процесу. 3. Істина, її головні концепції та властивості.					
Тема 8. <i>Логіка та методологія наукового пізнання.</i> 1. Методологія та метод. Типологія методів пізнання. 2. Емпіричні методи наукового пізнання. 3. Теоретичні методи наукового пізнання. 4. Основні форми наукового пізнання.	12	2	2		8
Тема 9. <i>Онтологічні, логіко-гносеологічні та духовно-світоглядні проблеми сучасної науки. Етика науки.</i> 1. Онтологічні проблеми сучасного наукового пізнання. 2. Логіко-гносеологічні проблеми наукового пізнання. 3. Аксиологічні проблеми сучасної науки. 4. Етика науки. Соціальна відповідальність вченого.	12	2	2		8
Тема 10. <i>Проблеми інноваційного розвитку суспільства.</i> 1. Інновація: поняття, походження та зміст. 2. Типологія інновацій. 3. Сучасна цивілізація в контексті її інноваційного розвитку.	12	2	2		8
Разом за змістовним модулем 2	60	10	10		40
Усього годин	120	20	20		80

5. Темі практичних/лабораторних занять

Назва теми та план заняття	Кількість годин
	Денна форма
Тема 1. <i>Філософія, її смисловий простір та суспільна роль. Філософія науки.</i> 1. Особливості філософського освоєння дійсності. 2. Смисловий простір та проблемне поле філософії. 3. Роль та місце філософії в житті суспільства. 4. Структура філософського знання. Філософія науки.	2
Тема 2. <i>Наукове знання як предмет філософського аналізу.</i> 1. Знання: поняття та типологія. 2. Сутність та структура наукового знання. 3. Основи функціонування наукового знання.	2
Тема 3. <i>Основні періоди в розвитку наукового знання (Давні часи та західноєвропейське Середньовіччя)</i> 1. Передумови виникнення наукових знань. 2. Зародження наукового знання в Давні часи. 3. Основні контексти наукового пізнання в західноєвропейському Середньовіччі.	2
Тема 4. <i>Основні періоди в розвитку наукового знання (Відродження та Нові часи).</i> 1. Особливості наукового пізнання в епоху західноєвропейського Відродження 2. Розвиток західноєвропейських наукових тенденцій в Нові часи	2
Тема 5. <i>Виникнення та розвиток філософії науки.</i> 1. Умови, причини та виникнення філософії науки в XIX столітті.	2

2.Розвиток позитивістської філософії в ХХ столітті: «другий позитивізм», «третій позитивізм».	
3.Основні тематичні напрямки сучасної філософії науки.	
Тема 6. <i>Наука як феномен людського буття.</i> 1. Поняття науки, основні її ознаки та критерії. 2.Динаміка розвитку науки: класичний, некласичний, постнекласичний періоди. Наукові революції та наукові картини світу. 3. Головні виміри буття науки та структура наукового знання.4. Наука як соціокультурний феномен.	2
Тема 7. <i>Наукове пізнання та закономірності його функціонування.</i> 1. Проблема джерел пізнання. Чуттєвий досвід та раціональне мислення. 2. Структура пізнавального процесу. 3. Істина, її головні концепції та властивості.	2
Тема 8. <i>Логіка та методологія наукового пізнання.</i> 1. Методологія та метод. Типологія методів пізнання. 2. Емпіричні методи наукового пізнання. 3. Теоретичні методи наукового пізнання. 4. Основні форми наукового пізнання.	2
Тема 9. <i>Онтологічні, логіко-гносеологічні та духовно-світоглядні проблеми сучасної науки. Етика науки.</i> 1. Онтологічні проблеми сучасного наукового пізнання. 2. Логіко-гносеологічні проблеми наукового пізнання. 3. Аксиологічні проблеми сучасної науки. 4. Етика науки. Соціальна.	2
Тема 10. <i>Проблеми інноваційного розвитку суспільства.</i> 1. Інновація: поняття, походження та зміст. 2. Типологія інновацій. 3. Сучасна цивілізація в контексті її інноваційного розвитку.	2
Всього	20

6. Самостійна робота

Назва теми та види завдань	Кількість годин
	Денна форма
Тема 1. <i>Філософія, її смисловий простір та суспільна роль.</i> <i>Філософія науки.</i> 1.Здивування і сумнів: роль та місце у формуванні філософського мислення (Доповідь) 2.Історичні типи світогляду (Доповідь) 3.Чи могла б філософія як наука і спосіб мислення не з'явитися в історії людства? Обґрунтуйте? (Доповідь, дискусія) 4.Як би Ви співставили філософію науки з іншими складовими філософії як такої? (Дискусія). 5.Спробуйте проілюструвати методологічну функцію філософії на конкретних прикладах (Доповідь). 6.Наскільки точною є філософія як наука? (Дискусія).	8

<p>Тема 2. <i>Наукове знання як предмет філософського аналізу.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Як би Ви визначили сутність наукового знання одним словом? (Дискусія). 2. Чи може, на Вашу думку, буденне знання нести елементи науковості? (Дискусія). 3. Порівняйте основні форми людського знання: буденне, міфологічне, релігійне, художнє, наукове (Доповідь). 4. В яких умовах, на Вашу думку, може виникати науковий зміст людського знання? 	<p>8</p>
<p>Тема 3. <i>Основні періоди в розвитку наукового знання (Давні часи та західноєвропейське Середньовіччя)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. В чому полягала заслуга Мілетської філософської школи для розвитку давньої науки? (Доповідь) 2. Яку наукову проблему розкривала атомістична філософія Демокріта? (Доповідь). 3. Покажіть заслуги Сократа перед світовою філософією і наукою. Що означає вислів «Пізнай себе»? (Дискусія). 4. Чому Арістотеля називають «найуніверсальнішою головою Давнього світу»? Які його заслуги? (Доповідь). 5. Чим відомий філософ Зенон Елейський? Що таке апорії?(Есе) 6. Які Ви знаєте «крилаті» вислови давньогрецьких філософів? Поясніть їх зміст. (доповідь). 7. Яку відмінність Ви вбачаєте в атомістичних теоріях Демократа і Епікура? Яка суттєва наукова проблема буття людини криється в цих відмінностях? (Дискусія) 8. Як Ви розумієте знаменитий вислів Протагора «Людина є міра всіх речей: існуючих, що вони існують, і неіснуючих, що вони не існують»? (Дискусія) 9. Що мав на увазі Платон, коли стверджував про те, що насправді ми нічого не знаємо? (Дискусія). 10. Що дала для розвитку наукового мислення середньовічна схоластика? (Дискусія). 11. Чим цінний для становлення логічного мислення середньовічний філософ П'єр Абеляр? (Доповідь). 	<p>8</p>
<p>Тема 4. <i>Основні періоди в розвитку наукового знання (Відродження та Нові часи).</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Назвіть та обґрунтуйте контексти у якості важливих наукових питань, що поставили філософи епохи Відродження(Доповідь). 2. Що дала для наукового розуміння феномену людини тема її індивідуальності, актуалізована мислителями епохи західноєвропейського Відродження? (Дискусія) 3. Чому епоху Відродження називають перехідною епохою? (Доповідь) 4. Які головні проблеми наукового пояснення людини і суспільства піднімали французькі просвітники? (Дискусія). 5. Чи має наукову цінність діалектика Г. В. Ф Гегеля в сучасних умовах? Яку? (Дискусія). 6. Покажіть внесок Ф. Бекона у розвиток наукової методології (Доповідь). 7. Покажіть внесок Р. Декарта у розвиток наукової методології (Доповідь). 8. Чи поділяєте Ви ідею «людини – машини» Ж. Ламетрі?. Чому? (Дискусія). 9. Поясніть «правила розуму» Р. Декарта (за працею «Роздуми про метод») (Доповідь). 10. Поясніть науковий метод Ф. Бекона (за працею «Велике відновлення наук») (Доповідь). 	<p>8</p>

<p>Тема 5. <i>Виникнення та розвиток філософії науки.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. В яких умовах виникла філософія науки? Чому це сталося в ХІХ столітті. Обґрунтуйте. (Доповідь). 2. Поясніть концепцію О. Конта про історію інтелектуальної еволюції людства. Наскільки вона, на Вашу думку, переконлива? (Доповідь). 3. Як зароджувався «другий позитивізм»? Назвіть найвідоміших основоположників цієї теоретичної концепції (Доповідь). 4. Що Ви розумієте під формулою «комплекс відчуттів»? Хто її автор? (Доповідь). 5. Що нового у розуміння процесу наукового пізнання вніс неопозитивізм («третій позитивізм»? Назвіть його відомих теоретиків (Дискусія). 6. Сформулюйте основні проблеми філософії науки в наш час. Покажіть головні сучасні концепції філософії науки та їх авторів (Доповідь). 	<p>8</p>
<p>Тема 6. <i>Наука як феномен людського буття.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наскільки переконливими, на Вашу думку, є основні принципи демаркації знання наукового і не наукового? (Дискусія). 2. Чи може, на Вашу думку, скажімо, буденне чи релігійне, чи художнє, чи міфологічне знання містити в собі елементи наукового пояснення явищ світу? Обґрунтуйте. (Дискусія). 3. Що означає вираз: «Наука – продуктивна сила»? (Дискусія). 4. Наведіть відмінності між історичними періодами розвитку науки: класичним, некласичним, постнекласичним (Доповідь). 5. Як Ви розумієте термін «Наукова революція»? Поясніть. (Доповідь). 6. Як Ви розумієте термін «Наукова картина світу»? Поясніть. (Доповідь). 7. Як Ви думаєте, чи є вичерпними наявні в наш час виміри науки з позицій майбутнього її розвитку? Чому? (Дискусія). 8. В якому контексті, на Вашу думку, перебуває, наприклад, з владою, економікою, культурою, розвитком людського потенціалу? (Дискусія). 	<p>8</p>
<p>Тема 7. <i>Наукове пізнання та закономірності його функціонування.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які переваги практики у якості критерія істини? (Доповідь) 2. Чи віддасте Ви перевагу чуттєвому або раціональному пізнанню? Чому? (Дискусія) 3. Як Ви поясните такі форми чуттєвого пізнання як уявлення та уява? Обґрунтуйте. (Доповідь) 4. В чому полягають особливості процесів пізнання природних явищ і суспільних? (Доповідь) 5. Чому істина є одночасно суб'єктивна і об'єктивна? (Дискусія) 6. В чому полягає смисл відносності істини? (Доповідь). 7. В чому полягає відмінність між споглядальним та діяльним підходами до тлумачення суті пізнавального процесу? (Дискусія). 8. Назвіть представників методологічного сенсуалізму та раціоналізму. Де проходить водорозділ між ними? (Доповідь). 9. Чому істина має багато граней? (Дискусія) 10. Як Ви ставитесь до відомого вислову Дж. Локка: «Немає нічого в розумі, чого б не було у відчуттях»? Обґрунтуйте. (Дискусія) 11. Як Ви ставитесь до відомої думки Р. Декарта: «Наші відчуття нас часто обманюють, значить знання дається розумом»? Обґрунтуйте. (Дискусія) 	<p>8</p>
<p>Тема 8. <i>Логіка та методологія наукового пізнання.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Чому істина має багато граней? (Дискусія) 	<p>8</p>

<p>2. Чи є абсолютна істина? (Дискусія) 3. Яким методам наукового пізнання Ви віддасте перевагу: емпіричним чи теоретичним? (Дискусія) 4. В чому полягає метод верифікації людського знання? (Дискусія) 5. Чому істина є одночасно суб'єктивна і об'єктивна? (Дискусія) 6. В чому полягає обмеженість експериментального методу у дослідженні суспільних явищ? (Дискусія) 7. Розкрийте співвідношення понять «методологія» і «метод». (Доповідь) 8. В чому головна причина конкуренції сенсуалізму та раціоналізму в Нові часи? (Доповідь) 9. В якому смислі поняття діалектики та метафізики розглядаються разом? (Доповідь) 10. Як співвідносяться поняття діалектики та синергетики? (Дискусія) 11. Знайдіть і прокоментуйте точки біфуркації в сфері суспільного життя. (Дискусія)</p>	
<p>Тема 9. <i>Онтологічні, логіко-гносеологічні та духовно-світоглядні проблеми сучасної науки. Етика науки.</i> 1. Поясніть терміни «буття» та «небуття», їх єдність та суперечливість (Доповідь). 2. Як тлумачить сучасна наука часово-просторові виміри світу? Наскільки це тлумачення змінилось у порівнянні, наприклад, з класичними уявленнями про світ? (Доповідь). 3. Час одновекторний чи ні? Ваша думка? (Дискусія). 4. Що таке соціальний час? Як він плине? (Дискусія). 5. Що таке соціальний простір? Чим він обмежений? (Дискусія). 6. Як Ви тлумачите віртуальну реальність? Чи можлива голограма минулого? (Дискусія). 7. З чим пов'язане зростання аксіологічного виміру в наукових дослідженнях сучасності? (Дискусія). 8. Як Ви розумієте соціальну відповідальність вченого? Наведіть приклади. (Доповідь). 9. Штучний інтелект: достоїнства і ризики для людства (Дискусія).</p>	8
<p>Тема 10. <i>Проблеми інноваційного розвитку суспільства.</i> 1. Що Ви розумієте під поняттям «інновації»? Який його зміст? (Доповідь). 2. Інновації: це факт усієї історії людства чи лише сучасного етапу? Доведіть логічно. (Доповідь). 3. Наведіть приклади інноваційного розвитку в галузі суспільного життя чи виробництва, яке є об'єктом Вашої наукової діяльності. (Доповідь). 4. Які закономірності інноваційного розвитку суспільства Ви можете назвати і обґрунтувати? (Доповідь). 5. Чи можете Ви сформулювати власну типологію інновацій в об'єкті Вашого дослідження? (Доповідь).</p>	8
<p>Всього</p>	<p>80</p>

7. Методи навчання

Специфіка навчальної дисципліни «Філософія науки та інновацій», як і будь-якої дисципліни гуманітарного спрямування, полягає в тому, що здобувачі освітньо-наукового ступеня вищої освіти мають не стільки її засвоювати, скільки, насамперед, освоювати, що передбачає свідоме сприйняття ними навчального і наукового змісту цієї дисципліни. Досягнення ж такої мети можливе лише умови чіткого впровадження основних засад «педагогіки

співпраці», головним осердям якої є принцип «суб'єкт-суб'єктних» відносин викладача і здобувача освітньо-наукового ступеня вищої освіти в освітньому процесі. Цій вимозі підпорядкована вся система методів навчання, яка пропонується нижче.

При викладанні навчальної дисципліни використовуються такі групи методів навчання, як:

1) методи за джерелами знань – словесні (бесіда, лекція, інструктаж, робота з книгою, репродуктивний метод), наочні (демонстрація, ілюстрація), практичні (практична робота, вправи);

2) методи навчання за характером логіки пізнання (індуктивний, дедуктивний);

3) методи навчання за рівнем самостійної розумово-пізнавальної діяльності (проблемний виклад, частково-пошуковий метод, дослідницький метод, метод проблемного викладання).

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду здобувача освітньо-наукового ступеня вищої освіти з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних.

Лекція – це метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою.

Важливе місце у навчальному процесі займає інструктаж. Він передбачає розкриття норм поведінки, особливостей використання методології, методів і навчальних засобів в процесі освоєння курсу, дотримання правил поступовості, послідовності та системності в сприйнятті змісту навчальної дисципліни, що є важливою умовою успішного оволодіння методами самостійної пізнавальної діяльності. Адже важливо, щоб здобувачі освітньо-наукового ступеня вищої освіти розуміли не лише, що треба робити, а і як це робити.

Демонстрація – це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у натурі, динаміці.

Ілюстрація – метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлини, малюнки, схеми, графіки, таблиці та ін..).

Практична робота спрямована на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань. У навчальній практиці значне місце відводиться вправам. Вправа – це метод навчання, сутність якого полягає у цілеспрямованому, багаторазовому повторенні здобувачами освітньо-наукового ступеня окремих дій чи операцій з метою формування умінь і навичок.

Індуктивний метод – це шлях вивчення предметів, явищ від одиничного до загального. У результаті розуміння сутності ознак, властивостей одиничних предметів чи явищ, понять є можливість усвідомити істотні, типові закономірності чи властивості однопорядкових предметів або явищ. Проте, використовуючи індуктивний метод, варто не змушувати здобувачів освітньо-наукового ступеня вищої освіти завчати велику кількість одиничних понять, а лише ту інформацію, що дасть змогу виділити у споріднених поняттях суттєве, загальне, типове.

Дедуктивний метод, навпаки, базується на вивченні навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного. Здобувачі освітньо-наукового ступеня вищої освіти ознайомлюються із загальною закономірністю, а потім на основі цієї закономірності, правила, закону знаходять особливості одиничного, окремого. Індуктивний і дедуктивний методи перебувають у діалектичному взаємозв'язку.

Частково-пошуковий метод залучає здобувачів освітньо-наукового ступеня вищої освіти до пошуку шляхів, прийомів і засобів розв'язання пізнавального завдання. Для забезпечення дієвості цього методу створюється проблемна ситуація, яка спонукає здобувачів освітньо-наукового ступеня вищої освіти до розуміння і «прийняття» пізнавального завдання; керувати ходом пошукової мисленнєвої діяльності здобувачів освітньо-наукового ступеня вищої освіти з використанням системи логічно вмотивованих запитань; стимулювати і схвалювати пізнавальну діяльність здобувачів освітньо-наукового ступеня вищої освіти у процесі розв'язання навчальних завдань; аналізувати успіхи і помилки, труднощі.

Пояснювально-демонстраційний метод. Здобувачі освітньо-наукового ступеня вищої освіти отримують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у «готовому» вигляді. Сприймаючи й осмислюючи оцінки, висновки, вони діють у рамках репродуктивного (відтворювального) мислення. У навчальному процесі цей метод набуває найширшого застосування для передання великого масиву інформації.

8. Форми контролю і методи оцінювання

Основними видами контролю результатів навчання під час вивчення дисципліни «Філософія науки та інновацій» є: поточний, періодичний і підсумковий.

Поточний контроль здійснюється у формі усного та письмового опитування, тестування, виконання індивідуальних завдань, підготовки презентацій та аналітичних оглядів.

Періодичний контроль здійснюється у формі модульних контрольних робіт за сукупністю певних тем.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену після вивчення курсу. Екзамен складають всі без винятку здобувачі освітньо-наукового ступеня вищої освіти (незалежно від сумарної кількості балів, отриманих за результатами поточного та періодичного контролю за семестр). До підсумкового контролю з навчальної дисципліни допускаються здобувачі освітньо-наукового ступеня вищої освіти, які виконали всі види обов'язкових робіт, передбачених робочою програмою. Екзамен охоплює різні способи контролю: розкриття теоретичних питань, вирішення тестів, знання основної та додаткової літератури. Білети екзамену з дисципліни містять 2 теоретичних питання, відповіді на які повинні ґрунтуватись на обсязі знань з усього курсу.

Важливим показником рівня освоєння здобувачем освітньо-наукового ступеня вищої освіти навчальної дисципліни «Філософія науки та інновацій», який обов'язково присутній в усіх названих вище видах контролю результатів навчання, є здатність здобувача освітньо-наукового ступеня вищої освіти самостійно мислити, послідовно і логічно формулювати свої думки, знаходити аргументи для доказу точності висловлювань, вільно володіти понятійно-категоріальним апаратом навчальної дисципліни.

Контроль результатів навчання здійснюється у відповідності з кредитно-трансферною системою організації освітнього процесу. Рейтинг здобувача освітньо-наукового ступеня вищої освіти із освоєння дисципліни визначається за 100-бальною шкалою. Підсумкова оцінка визначається як сума балів за поточний контроль (максимум 60 балів), під час якого оцінювання навчальних досягнень здійснюється за 5-бальною системою та переведенням у бальну шляхом множення середньоарифметичного значення на коефіцієнт переведення у 60-бальну шкалу – 12, та результатів підсумкового контролю (екзамен – максимум 40 балів).

Оцінювання кожного з виконаних практичних завдань здійснюється за такими критеріями:

5 балів – здобувач освітньо-наукового ступеня вищої освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних та практичних проблем курсу, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки;

4 бали – здобувач освітньо-наукового ступеня вищої освіти достатньо володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних питань та їх зв'язок з практикою життя, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки;

3 бали – здобувач освітньо-наукового ступеня вищої освіти відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє базові знання окремих положень, не завжди пов'язуючи їх з практикою життя. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки;

2 бали – здобувач освітньо-наукового ступеня вищої освіти не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань, не розуміє їх зв'язок з практикою життя.

1 бал – здобувач освітньо-наукового ступеня вищої освіти не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді;

0 балів – здобувач освітньо-наукового ступеня вищої освіти не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичного завдання.

Під час оцінювання знань і вмінь здобувачів освітньо-наукового ступеня вищої освіти можуть бути враховані результати навчання, отримані у неформальній освіті. Для цього здобувач освіти, що має підтвердження про результати навчання у неформальній освіті (сертифікат, диплом чи інший документ), звертається із письмовою заявою в деканат факультету і складає підсумковий контроль предметної комісії. Наявність підтверджуючих документів є підставою для зарахування окремої теми лекційного чи практичного заняття, змістовного модуля чи всього навчального матеріалу дисципліни за умови, що програма неформальної освіти відповідає робочій програмі дисципліни.

Оцінювання результатів екзамену здійснюється за наступними критеріями:

35-40 балів – бездоганна відповідь;

25-34 бали – правильна відповідь, містить окремі неточності чи упущення,

5-14 али – загалом правильна, однак неповна чи стисла відповідь;

5-14 балів – виконання завдань не повне або не точне.

0-4 бали – розкриття питань лише розпочато.

9. Питання для підсумкового контролю

1. Особливості філософії як способу мислення та її результатів.
2. Смысловий простір і проблемне поле філософії.
3. Структура філософського знання та його головні функції.
4. Філософія науки: об'єкт, предмет і смыслове поле.
5. Цілі, завдання та функції філософії науки.
6. Знання, його поняття і типологія.
7. Наукове знання: його поняття та особливості.
8. Структура наукового знання: типологія Арістотеля та Ф. Бекона.
9. Структура наукового знання: типологія Т. Гоббса та Г. Гегеля.
10. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання.
11. Основи функціонування наукового пізнання: ідеали та норми, наукова картина світу, філософські засади.
12. Передумови виникнення наукових знань. Основні риси донаукового пізнання.
13. Зародження наукового пізнання в давні часи: головні фактори та особливості.
14. Становлення наукового знання в Давній Греції: основна проблематика.
15. Атомістична теорія Демокріта.
16. Арістотель як фундатор західноєвропейської науки.
17. Картина світу і проблеми логіки в середньовічній західноєвропейській науці та філософії (А. Августин, Т. Аквінський, В. Окам).
18. Особливості та основні напрямки наукового пізнання в епоху західноєвропейського Відродження.
19. Головні тенденції розвитку наукового пізнання в Нові часи.
20. Ф.Бекон: індуктивний метод наукового пізнання і типологія наук.
21. Дедуктивний метод наукового пізнання Р. Декарта.
22. І. Ньютон, його науковий метод і картина світу.
23. Наукові відкриття Г. Галілея в контексті розвитку нової картини світу.
24. Умови, причини та виникнення філософії науки в ХІХ столітті.

25. О. Конт і його «Курс позитивної філософії». Позитивізм як начало філософії науки.
26. «Криза фізики» та виникнення Другого позитивізму(Емпіріокритицизму): основні положення.
27. Неопозитивізм як логічне продовження філософії науки в середині ХХ століття.
28. Основні тематичні напрями сучасної філософії науки: «Критичний раціоналізм» К. Поппера; «Структура наукових революцій» Т. Куна.
29. Основні тематичні напрями сучасної філософії науки: Концепція «дослідницьких програм» І. Лакатоса; «Анархістська епістемологія» П. Фейєрабенда; «Еволюцій модель розвитку науки» С. Тулміна.
30. Наука: поняття, головні ознаки та смислове поле.
31. Проблема розмежування наукового і ненаукового знання: принципи верифікації, фальсифікації та парадигмальності.
32. Історична динаміка розвитку науки: класичний, некласичний, посткласичний періоди.
33. Наукові революції як точки біфуркації в розвитку наукового знання.
34. Наукові картини світу.
35. Логічна структура науки: об'єкт і предмет дослідження; понятійно-категоріальний апарат; методи дослідження; закони та закономірності.
36. Наука як система. Головні виміри науки.
37. Соціокультурний вимір науки: наука в контексті економіки, політики, культури тощо.
38. Джерела людського пізнання. Чуттєвий досвід і раціональне мислення.
39. Можливості та межі пізнання. Гносеологічний оптимізм, скептицизм, агностицизм.
40. Чуттєве пізнання та основні його форми.
41. Раціональне пізнання та основні його форми.
42. Сутність пізнання. Споглядальний та діяльнісний підходи.
43. Структура пізнавального процесу.
44. Істина: поняття, основні концепції та властивості.
45. Поняття методу та методології.
46. Діалектика та метафізика як всезагальні (філософські) методи наукового пізнання.
47. Загальнонаукові методи наукового пізнання, їх особливості та структура.
48. Методи емпіричного дослідження.
49. Методи теоретичного дослідження.
50. Синергетичний підхід у науковому пізнанні.
51. Основні форми наукового пізнання.
52. Онтологічні проблеми наукового пізнання. Структурна організація буття.
53. Просторово-часова сутність буття.
54. Логіко-гносеологічні проблеми наукового пізнання. Поняття реальності в науковому дослідженні.
55. Особливості формалізації сучасної науки.
56. Аксиологічні проблеми наукового пізнання. Поняття цінностей. Цінності і наукове дослідження.
57. Ціннісні орієнтації вченого. Свобода наукового пошуку та соціальна відповідальність вченого в сучасному світі.
58. Інновація: поняття, походження та зміст.
59. Типологія інновацій.
60. Сучасна цивілізація в контексті її інноваційного розвитку.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний та періодичний контроль										Підсумковий контроль (екзамен)	Сума балів	
Змістовний модуль 1					Змістовний модуль 2							Індивідуальне самостійне завдання
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	5	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			
Контрольна робота за змістовним модулем 1 – 5					Контрольна робота за змістовним модулем 2 – 5							

Шкала оцінювання: національна та шкала університету

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, диференційованого заліку, курсового проекту (роботи) практики	для заліку
90-100	Відмінно	Зараховано
75-89	Добре	
60-74	Задовільно	
менше 60	Незадовільно	Не зараховано

11. Рекомендована література

Основна:

- Бержанір А. Л., Запорожець М. О., Кожушко Т. В. Філософія науки та інновацій : навч посіб. Умань : Візаві, 2022. 201 с.
- Бліхар В. С., Цимбалюк М. М., Гайворонюк Н. В. та ін. Філософія: підручник. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
- Дзьобань О.П. Філософія науки: підручник / О.П. Дзьобань ; ДНУ «Ін-т інформації, безпеки і права Нац. академії прав. Наук України». Київ; Одеса: Фенікс, 2024. 516 с.
- Добронравова І. Практична філософія науки: збірка наук. праць. Суми: Університетська книга, 2017. 352 с.
- Історія філософії: навч. посіб. для студ. ВНЗ ; за ред. Г.І. Волинки. М-во освіти і науки України. [4-те вид. стер.]. К.: Каравела, 2019. 479 с.
- Кравчук Л. В. Філософія і методологія науки: посібник. Тернопіль: ТНМУ: Укрмедкнига, 2019. 271 с.
- Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навчальний посібник: [Електронне видання] / О.М. Кузь, В.Ф. Чешко. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
- Муляр В. І. Філософія. Підручник. Житомир : Вид. ПП «Рута», 2025. 400 с.
- Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки: підручник. Вид. 3-є, випр. та допов. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с.
- Сіверс В. А. Філософія науки: навч. посіб. Київ: Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, 2017. 147 с.
- Філософія науки: курс лекцій з вивчення дисципліни для здобувачів III рівня вищої освіти «доктори філософії» спеціальності 204 «ТВППТ» денної та заочної форми навчання / О.П. Сидоренко. Одеса: ОДАУ, 2019. 156 с.
- Філософія науки: підручник / І.С. Добронравова, Л.І. Сидоренко, В.Л. Чуйко та ін.; за ред. І.С. Добронравової. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. 255с.
- Ханстантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій / В.О. Ханстантинов. Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.

Додаткова:

1. Бержанір А. Л., Запорожець М. О. Особливості формування навичок філософського аналізу науки у здобувачів PhD програм. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 8(10).
2. Бержанір А. Л. Формування творчої компетентності як передумови інноваційної діяльності майбутніх докторів філософії. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022. Вип. 2 (7). С. 207- 214.
3. Бержанір А. Л. Формування філософсько-методологічної культури майбутніх докторів філософії. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. № 2 (7). С. 299–307.
4. Гадамер Г. Істина і метод / пер. О. Мокровольський. Київ: Юніверс, 2000. (Філософська думка).
5. Кун Томас. Структура наукових революцій. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.
6. Муляр В.І. Філософія: навчально – методичний посібник. Житомир: Поліський національний університет, 2024. 175 с.
7. Філософія науки. Етика та методологія наукового дослідження: навч.-метод. Посіб. Для підготовки докторів філософії «Doctor of Philosophy» (PhD) / І.Г. Утюж [та ін.]. Запоріжжя:ЗДМУ, 2018. 76 с.
8. Шевчук С.Ф. Філософія науки: навчально-методичний посібник. Житомир: ЖНАЕУ, 2020. 96 с.